

תוכן העניינים

ז	דבר העורכת	שרה יפת
טו	רשימת קיצורים	
1	פרופ' משה אילת, ז"ל (1925-2009)	שמואל אחיטוב
3	פרופ' יוחנן מופס, ז"ל (1932-2009)	רפאל הריס
5	פרופ' אברהם מלמט, ז"ל (1922-2009)	בוסתנאי עודד

מקרא

11	פולמוסים סמויים בפרשת יהודה ותמר שתי קריאות בחזון אחרית הימים: מה בין השלום בנבואת אחרית הימים בישעיה ב, ב-ה לשלום בנבואה	יאירה אמית איציק פלג
27	התאומה במיכה ד, א-ה למשמעות המשך קיומו של צום השביעי בימי שיבת	טובה גנזל
51	ציון מה בין חליצת הנעל לשליפתה: תכלית אזכור שליפת	שלמה בכר
71	הנעל במגילת רות (ד, ז)	

המקרא בזיקתו למזרח הקדום

89	הערות על תהלים צא לאור הספרות האכדית	רוני גולדשטיין
----	--------------------------------------	----------------

מגילות מדבר יהודה וספרים חיצוניים

103	האם התרגומים היווניים לירמיה ולתרי עשר יצאו מתחת ידי מתרגם אחד? בחינה על פי מספר דוגמאות מספר צפניה	נעמה באומגרטן-שרון
-----	---	--------------------

תולדות הפרשנות

117	האם הכיר רד"ק את פירוש רשב"ם לתורה?	יהונתן יעקבס
137	ההתמודדות עם הנצרות בפירושו של רמב"ן לתורה פילוסוף, איש הלכה, ופרשן מקרא – ר' לוי בן גרשום וביאורו לתורה	אלעזר טויטו כרמיאל כהן
167		
189	בין פרשנות לנוסח: יעקב רייפמן ומדרש ל"ב מידות	חנן גפני

ביקורת ספרים

	גאולה אחר גלות ועל: שלום מ' פאול, ישעיה: פרקים מ-סו, עם מבוא ופירוש (מקרא לישראל: פירוש מדעי למקרא), ירושלים: עם עובד והוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, תשס"ח: א (ישעיה מ-מח, טו + 283 עמ'), ב (ישעיה מט-סו, יב + עמ' 285-619)	בוסתנאי עודד
211	דת הספר: מסדנת הסופר אל החזון השמימי ועל: Karel van der Toorn, <i>Scribal Culture and the Making of the Hebrew Bible</i> , Cambridge, Mass. and London: [Harvard University Press, 2007, x + 401 pp.	יונתן בן-יבד
237	'עושים אוזנים לתורתם של פרשנים, כאוזני כלי שאוחזין אותו בם' ועל: שמואל ורגון, עמוס פריש ומשה רחימי (עורכים), מנחות יידות והוקרה לאלעזר טויטו (עיוני מקרא ופרשנות, ח), רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן ומכללת אורות ישראל, אלקנה,	ערן ויזל
261	תשס"ח, 711 + xxxvii עמ'] 'לשון חכמים תיטיב דעת' ועל: דניאל סיון, דוד טלשיר חיים כהן (עורכים), צְפִנְת פְּעִינָת: מחקרי לשון מוגשים לאלישע קימרון במלאות לו שישים חמש שנה, באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון בנגב, תשס"ט, כג + 397 + 170 * עמ']	נעם מזרחי
283		
301	ספרים שהתקבלו במערכת (בעריכת ערן ויזל)	
305	רשימת המשתתפים בכרך	
VII	תקצירי המאמרים באנגלית	

דבר העורכת

כבר אמר קהלת, החכם מכל אדם, בסגנונו הקצר והקולע, ש'לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים' (קה' ג, א), ועוד אמר, בדברו על אלוהים, ש'את הכל עשה יפה בעתו' (קה' ג, יא). אלא שברשימה המפורטת בת עשרים ושמונה 'עתיים' לא כלל קהלת עריכת ספרים וכתבי עת, ורק בסוף ספרו אנו מוצאים את ההזרה המופנית ישירות אלינו: 'ויתר מהמה בני הַזֶּהָר, עשות ספרים הרבה אין קץ' (קה' יב, יב). ברוח דבריו של קהלת החלטתי גם אני ש'עת לערוך ועת לרחוק מעריכה' (על פי קה' ג, ה), ואני מוציאה מידי את שרביט העריכה ומעבירה אותו לדור הצעיר, להמשך הדרך.

קיבלתי עלי את עריכת השנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום' מידי של המייסד והעורך הראשון, פרופ' משה ויינפלד ז"ל, בשנת תשנ"ח, ושנים עשרה השנים שעמלתי בעריכתו חלפו עברו ביעף. שלושת הכרכים הראשונים שערכתי (יב-יד) עדיין סבלו ממחלות ילדות, לא עמדו בלוח הזמנים הנדרש מכתב עת האמור לראות אור מדי שנה, ויצאו לאור אחת לשנתיים (תש"ס, תשס"ב, תשס"ד). אבל החל משנת תשס"ד יוצא השנתון לאור כסדרו אחת לשנה, 'יפה בעתו'. בדברי ההקדמה לכרך יב הבעתי את הכרתי 'שהכרך נותן ביטוי הולם לחקר המקרא והמזרח הקדום בישראל ושיש בו תרומה לקידומו של תחום זה, וכך אני מרגישה גם היום; אני שמחה שהשנתונים שבאו אחריו הצדיקו משפט חשוב זה.

הפקדתי את עריכת השנתון מכאן ולהבא בידיה הנאמנות של ד"ר נילי ואזנה, מן החוג למקרא באוניברסיטה העברית בירושלים, ואני מודה לה מקרב לב על ההיענות ועל קבלת משא התפקיד הזה על כתפיה. אני בטוחה שהיא תמשיך בדרך שבה הלך השנתון עד כה: מתן ביטוי לכל התחומים והגוונים של חקר המקרא בישראל, בהקפדה חסרת פשרות על רמתו המדעית של השנתון; שילוב הדורות של חוקרי המקרא וטיפוח הדור הצעיר והמבטיח; שמירה על הפקתו המדויקת ועל עיצובו הנאה של כתב העת, והוצאתו לאור בעתו, שנה בשנה. אני מאחלת לה הצלחה מרובה במשימה חשובה זו.

*

כך כ של השנתון כולל, כמו קודמו, ארבעה עשר מאמרים בחמישה מדורים. את מדור המקרא פותח מאמרה של יאירה אמית על 'פולמוסים סמויים בסיפור יהודה ותמר', המוקדש לזכרו של פרופ' משה ויינפלד. לאחר הקביעה המקדמית שספרות

המקרא היא ספרות פולמוסית, אמית עוסקת בחלק הראשון של מאמרה בהגדרתם ובהדגמתם של שלושת סוגי הפולמוס בספרות המקרא: פולמוסים גלויים, פולמוסים עקיפים ופולמוסים סמויים. על בסיס הגדרות אלה היא מנתחת את סיפור יהודה ותמר לפרטיו, עומדת על מגמות הפולמוס שבו, ומציעה את הרקע ההיסטורי לעמדות שהסיפור נוקט. לדעתה יש בסיפור שני פולמוסים סמויים, ושניהם מלמדים כי רקעו בתקופת שיבת ציון.

יצחק (איציק) פלג משווה את שתי נבואות השלום ביש' ב, ב-ה ובמי' ד, א-ה, התלויות זו בזו מבחינה ספרותית. פלג מציג שתי שאלות עיקריות: איזו מן הנבואות היא הנבואה המקורית, ומהו המסר של כל אחת מהנבואות ובמה הן נבדלות זו מזו. נקודת המוצא המתודולוגית של הדיון היא גישה ספרותית שפלג מכנה 'גישה פתוחה', המאפשרת קריאות שונות של אותו הטקסט. לדבריו 'ניסוחם הדרימטעי של ביטויים רבים בשני החזונות הנדונים לא רק מאפשר אלא אף מעודד שתי קריאות: לאחר דיון בפרטי הנבואות והשוואתן זו לזו, מגיע פלג למסקנה ש'מרבית רכיביו של החזון במיכה משתלבים זה בזה בצורה הולמת יותר מאשר הרכיבים בחזונו של ישעיהו', ולפיכך נבואתו של מיכה היא המקור, ויש בה 'קו מנחה אחיד של מסר לאומי'.

טובה גנזל דנה במאמרה במשמעות המשך קיומו של צום השביעי בימי שיבת ציון. צום השביעי, בחודש תשרי, נקבע בעקבות רצח גדליהו בן אחיקם, והוא אחד מארבעת הצומות שנקבעו בתקופת שיבת ציון. כדי לעמוד על משמעותו של צום זה מבררת גנזל תחילה את רצף האירועים שהובילו לרצח ואת מועדו. מסקנתה הראשונית היא שרצח גדליהו לא אירע סמוך לחורבן אלא לאחר זמן, ושצום גדליהו נבדל מן הצומות האחרים הן ברקעו והן במשמעותו. לדבריה רצח גדליהו היה נקודת מפנה היסטורית, מפני שציין את קץ השלטון היהודי העצמאי בארץ ישראל, ובתודעת השארית שישבה בירושלים הוא סתם את הגולל על האפשרות שיירשו את הארץ. לבסוף דנה גנזל במעמדו של צום השביעי בנבואת זכריה, במשמעותו של מענה האלוהים על שאלת העם בדבר ביטול כל הצומות, וכן בגורל ארבעת הצומות בימי בית שני לאור עדותה של מגילת תענית.

שלמה בכר, מייחד את מאמרו למגילת רות ומציג את השאלה מה בין חליצת הנעל לשליפתה. עיקר עניינו של המאמר הוא בחינת מטרת הגלוסה המזכירה את שליפת הנעל בטקס הקניית הבעלות (רות ד, ז). לדעתו של בכר אזכור זה הוא המפתח להבנת דבריו והתנהגותו של בועז בשער העיר. בכר בוחן את הטענה שהעלו חוקרים רבים, שמחבר המגילה מיוג את חוק הייבום (דב' כה, ה-ז) שנועד 'להקים שם המת על נחלתו, עם חוק הגאולה, שנועד לשמור על הקרקע בבעלות המשפחה הפטריארכלית (וי' כה, כה). לדבריו המחבר לא מיוג את שני החוקים לחוק חדש אלא להפך, הוא נצמד לחוק הגאולה אבל קישר אותו לחוק הייבום. המחבר החליף במכוון את חליצת הנעל שבחוק הייבום בשליפת הנעל שבחוק הגאולה, והבחין בין שתי הפעולות על ידי מינוח

שונה. עם זאת הרחיב את המשמעות המשפטית של חוק הגאולה בכך שכלל את קניית רות בקניית השדה. בדרך זו אילץ בועז את הגואל הראשון לוותר על זכות הגאולה והעביר אותה אליו. המגילה הרחיבה אפוא את המשמעות המשפטית של חוק הגאולה. נישואיה של רות לבעוז הם שיצרו את הכלי שבאמצעותו חלה על רות האפשרות להקים את שם המת על נחלתו – ברוח חוק הייבום – אף שבועז לא היה יבמה, ואף שלא הייתה יורשת חוקית של נחלת אלימלך – כדרישת חוק הגאולה.

במדור המקרא בויקתו למזרח הקדום מאמר אחד, מאת רוני גולדשטיין, 'הערות על תהלים צא לאור הספרות האכדית'. גולדשטיין בוחן שתי דוגמאות שבהן הכרת הספרות האכדית תורמת תרומה חשובה להבנת לשונו וענייניו של המזמור. הוא עומד על כך שהצירופים 'לא גש' (פס' ז) ו'לא יקרב' (פס' י) דומים לביטויים באכדית ונושאים משמעות מאגית. לפיכך אף על פי שאין במזמור לשונות תפילה, יש להבין אותו כתפילה אפוטרופאית. כמו כן טוען גולדשטיין שאת המילה 'שְׁלֵמַת' בפס' ח אין לגזור מן השורש העברי של"ם אלא יש לראות בה מילה שאולה מאכדית שמשמעה 'גוויה'. כיוון שהמילה נשאלה מן הניב האשורי של האכדית ולא מן הניב הבבלאי, סבור גולדשטיין שהמזמור קדום יחסית, מן התקופה הנאו-אשורית.

גם במדור המוקדש לספרים החיצונים ולמגילות מדבר יהודה מאמר אחד. נעמה באומגרטן-שרון מבקשת לענות על השאלה אם התרגומים היווניים לירמיה ולתרי עשר יצאו מתחת ידי מחבר אחד, ובוחנת את השאלה על פי מספר דוגמאות מספר צפניה. הדמיון הברור בין תרגום השבעים לתרי עשר ובין התרגום לירמיה הוכר במחקר זה כבר, ומסקנת החוקרים הייתה – בהבדלים מסוימים ביניהם – שיד אחת אחראית לתרגום תרי עשר ולתרגום ירמיה, בשלמותו או בחלקו. לדברי המחברת בחינה לקסיקלית ממוקדת עשויה להוביל למסקנות חדשות. היא מציגה תחילה את מורכבותו של תרגום ירמיה ואת שני ההסברים העיקריים למורכבות זו שהוצעו במחקר, ואחר כך היא בודקת את היחס שבין הרבדים השונים של תרגום ירמיה ובין תרגום תרי עשר, על פי דוגמאות מצפניה. לדבריה השוואה בין תרגום צפניה לתרגום ירמיה עשויה לסלול את הדרך להבנה טובה יותר של זהות המתרגמים ושל דרכי התרגום הן בספר צפניה עצמו והן בקובץ תרי עשר כולו, ומסקנותיה הן צעד ראשון לקראת בחינה מדוקדקת יותר של כל התרגום לתרי עשר והשוואתו לתרגום ירמיה.

במדור על תולדות הפרשנות ארבעה מאמרים. יהונתן יעקבס דן בשאלה אם הכיר רד"ק את פירוש רשב"ם לתורה. להכרעה בעניין זה, שנחלקו בו חוקרים אחדים, יש חשיבות הן להכרת ארון הספרים של רד"ק והן לבירור היקף תפוצתו של פירוש רשב"ם לתורה. תחילה בוחן יעקבס כמה נתוני רקע הנוגעים לזיקה התרבותית-הגאוגרפית בין שני הפרשנים: מערכת הקשרים בין צפון צרפת לפרובנס, ההיכרות של חכמי פרובנס את יצירתו של רשב"ם, ויחסו העקרוני של רד"ק למקורותיו. לאחר בחינה זו הוא מברר במפורט את השתקפותו של פירוש רשב"ם לספר בראשית בפירוש רד"ק לספר

זה – הנקודה היחידה שיש בה השקה בין שני הפרשנים. יעקבס מנתח תחילה את העובדות: אוכורים מפורשים של רשב"ם בפירוש רד"ק, זכרי מילים, ציטוט של פסוקים זהים, פירושים משותפים ופולמוס סמוי של רד"ק עם פירוש רשב"ם. לדעתו של קווי הדמיון האלה אינו מוכיח שרד"ק הכיר את פירוש רשב"ם לתורה ויש להסבירם באופן אחר. לפיכך מסקנתו הן שארון הספרים של רד"ק לא כלל את פירוש רשב"ם לתורה, ושפירוש רשב"ם לא נפוץ בפרובנס.

אלעזר טויטו מייחד את מאמרו לנושא שלדבריו לא זכה להתעניינות הראויה לו בספרות המחקר: ההתמודדות עם הנצרות בפירושו של רמב"ן לתורה. כיוון שאין בפירוש לתורה ביטוי גלוי ליחסו של רמב"ן לנצרות, מי שחקרו את יחסו לנצרות נדרשו בעיקר לוויכוח ברצלונה ולפעמים גם לחיבורים אחרים מפרי עטו, אך לא עסקו בפירושו לתורה. הנחת היסוד של טויטו היא שהמצע הבסיסי של הפירוש הוא המציאות החברתית והרוחנית של קהילת היהודים בספרד הנוצרית בזמנו של רמב"ן, ושאחד ההיבטים החשובים של מציאות זו היה ההתמודדות עם הנצרות. טויטו מראה כיצד דן רמב"ן בפירושו בנושאים שעמדו על הפרק בוויכוח עם התאולוגיה הנוצרית, כגון מיהו ישראל האמת; פשרו ומשמעותו של חטא העגל; מהותה של הברית החדשה; שאלת תקוף המצוות; מעמדו של משה; הגלות והגאולה ועוד נושאים אחדים הנדונים בקיצור. לדברי טויטו שיטתו של רמב"ן היא לקבל תחילה את ההנחה שביסוד הטענה הנוצרית ואז להקנות לה פרשנות יהודית ההופכת אותה על פיה, וכך הוא התמודד באופן יסודי עם התאולוגיה הנוצרית.

כרימאל כהן מציג במאמרו 'פילוסוף, איש הלכה ופרשן מקרא – ר' לוי בן גרשום וביאורו לתורה' את ביאור רלב"ג לתורה. הוא פותח את מאמרו בדברי רקע על תולדותיו של רלב"ג, דמותו והתקבלותו, הן בעולם היהודי והן בעולם הנוצרי, שעליה מעיד המספר הרב של כתבי היד וההדפסה המוקדמת של חיבוריו. עיקר המאמר הוא תיאור הביאור לתורה, מבנהו בשלושה חלקים ושיטתו הפרשנית. כהן עומד על כך שרלב"ג ביקש לפרש את המקרא על פי הפשט, ומדגים את דרכי עבודתו בפירושים נבחרים. לדעתו הנקודה הבולטת ביותר בביאורו של רלב"ג היא עצמאותו – הן ביחס לחז"ל והן ביחס לחכמים אחרים, ואפילו כאלה שנטה לקבל את דעותיהם, כגון ראב"ע ורמב"ן. עוד הוא סבור שיגולת הכותרת של פרשנות הפשט של הרלב"ג היא בתחום ההלכתי, ויש לתחום זה מקום נרחב מאוד בפירושו.

חנן גפני עוסק בפרשנות המקרא היהודית המאוחרת, זו של המאה השמונה עשרה והתשע עשרה. במאמרו 'בין פרשנות לנוסח: יעקב רייפמן ומדרש ל"ב מידות' הוא סוקר תחילה את הרקע: יחסם של מלומדים יהודים למחקר המקרא המודרני, ובמיוחד לשאלת תיקוני הנוסח, תחילה במאה השמונה עשרה ואחר כך במאה התשע עשרה. מכאן הוא עובר לתיאור דרכו המיוחדת של יעקב רייפמן, שסבר כי 'חיבורו של ר' אליעזר בן ר' יוסי הגלילי הוא כלי ביקורתי ראשון במעלה התורם להבנת פשוטו של

מקרא, ולא לקט דרכים לדרשת המקרא. הוא סוקר את ספריו של רייפמן, 'משיב דבר' ומנחת זכרון, שבהם הדגים בעזרת מאות דוגמאות את הדרכים המוצעות במדרש ל"ב מידות – ובהן נוטריקון, גימטרייה ודרך קצרה – וכיצד יש להבין אותן כאמצעים להבנת הפשט. מסקנתו של גפני היא שלמעשה חרג רייפמן מתחום הפרשנות המקראית ופנה לתחום ביקורת נוסח המקרא, והייתה בכתביו תערובת מפתיעה, אך טיפוסית לתקופתה, של חדשנות ושמרנות, התמוגגות של נטיות ביקורתיות מובהקות ושמרנות טבעית.

בוסתנאי עודד כתב ביקורת מקיפה על פירושו של שלום פאול לישעיה מ-סו, שיצא לאור בסדרת 'מקרא לישראל'. לאחר מבוא כללי, שבו הוא מציג את שאלות היסוד העומדות לפני מי שבא לכתוב פירוש על ספר מקראי בכלל ועל אחד מספרי הנביאים בפרט, בונה עודד את הביקורת בשני חלקים: סקירת הקווים האופייניים לפירושו של פאול בלויית דוגמאות, ודיון ביקורתי בעמדות בסיסיות של פאול. בין אלה הוא דן בשאלה אם פרקים מ-סו הם נבואות של נביא אחד או יותר, ואם יש בדברי ישעיהו השני העמדת מלכות אלוהים כנגד מלכות מלך מבית דוד. בחלק זה של הסקירה כולל עודד גם מספר פירושים פרטניים של המחבר שהוא חולק עליהם, ושורה של נושאים שלדעתו מן הראוי היה להרחיב את הדיון בהם מעבר למה שנעשה בספר. המאמר הוא אפוא דו־שיח אקדמי בין שני חוקרים, שבו עודד בוחן את עבודתו של פאול, את שיטותיו ואת מסקנותיו ומציג כנגדם את עמדותיו שלו. את הסקירה מסכם עודד בדברי הערכה לפירושו: 'הפירוש של שלום מ' פאול לישעיה מ-סו אינו עוד פירוש ותו לא. מדובר בחוקר חשוב, המבין במקרא, מצוי בלשונות עמי קדם ובן בית בתרבויות המזרח הקדום [...] לשונו רהוטה, והצגת הדברים מרתקת. זהו 'הפירוש הטוב ביותר לישעיה מ-סו שהופיע בעברית עד היום הזה'.

יונתן בן־דב סוקר בסקירה רחבה וממצה את ספרו של קרל ון טורן 'תרבות הכתיבה והתהוותו של המקרא העברי'. ון טורן מעלה בספרו את השאלה מהו התהליך שבסופו התקבל הספר הכתוב כפרי התגלות אלוהית. כדי לברר את השאלה ון טורן סוקר את תרבות הכתיבה במזרח הקדום, בעיקר במסופוטמיה, ומגיע למסקנה שעצם הרעיון שהתגלות האלוהית מובעת באמצעות טקסט ולא באמצעות מתווך אנושי כגון כוהן או נביא נוצר במסופוטמיה, לאחר שעברה מתרבות שבעל פה לתרבות בכתב. לדברי ון טורן תהליך דומה התרחש ביהודה כמה מאות שנים מאוחר יותר. ון טורן מבקש לברר את תפקידו ומקומו של ממסד הסופרים בישראל ואת תכנית הלימודים בבתי הספר המקדשיים, ומסקנתו היא שהדחף ליצירת דת הספר נוצר בתקופה ההלניסטית, כאשר ספרים וספריות הפכו לסמליה של ההוויה הלאומית. ון טורן מיישם את שיטתו בשני ספרים, דברים וירמיה, וטוען שלשיטתו ולמסקנותיו יש השלכות חשובות גם על תהליך הקנוניזציה.

בן דב סוקר בפרטות ובהירות את תוכנו של הספר ואת עמדותיו של המחבר פרק

אחר פרק, אך אינו מסתפק בכך. הוא מעמיד לבחינה את עמדותיו של ון טורן כפי שהן מיושמות בתפיסת החיבור של ספר דברים. בכך הוא מוסיף נדבך חשוב לביקורת הספר והופך את הסקירה לדיון ענייני בשאלות שהועלו בו.

ערן ויזל כתב ביקורת ספרים מעמיקה על ספר היובל לפרופ' אלעזר טויטו, שיצא לאור במסגרת הסדרה 'עיוני מקרא ופרשנות'. תחילה מאפיין ויזל את הקובץ כולו ואת מבחר מאמריו, ואחר כך עובר לסקירת המאמרים. ויזל סוקר רק חלק מ-34 המאמרים שבאוסף רחב היקף זה, ובחר במאמרים שיש להם זיקה לתחומים שבמוקד עשייתו המחקרית של טויטו, ושהוא הטביע בהם את חותמו. ויזל דן אפוא בפירוט במאמרים שעניינם הפרשנות הרבנית המאוחרת; יצירתם והשקפותיהם של הפרשנים על רקע המציאות ההיסטורית והרוחנית של תקופתם ובעיקר יחסם אל הנצרות; שאלות הנוגעות לנוסח פירוש רש"י למקרא; שיטתם הפרשנית של פרשנים שונים, ובהם רש"י, רשב"ם וראב"ע; המתח בין שיטת הפשט ובין מדרש ההלכה; ויחסם של הפרשנים – מוקדמים ומאוחרים – למסורת של תיקון סופרים. בכל הדיונים האלה ויזל איננו מסתפק בהצגה מפורטת של המאמרים אלא מרחיב את הדיון בהם ומציג גם שאלות מתודולוגיות העולות מן הדיון, וכן את מקומו של המאמר בתולדות המחקר. בחלק מן הסקירות הוא מציג את עמדותיו שלו ולעתים אף ביקורת על המאמר הנדון. מעל לכול ויזל מציג בכל מקום את תרומתו של טויטו עצמו בתחום המחקר הנדון, מתאר את השפעתו על התפתחות מחקר פרשנות המקרא, ומצביע על זיקת המאמרים אל עבודותיו. בדרך זו הופכת הסקירה למחוות הערכה נוספת, עניינית ומעמיקה, לתרומתו המדעית של טויטו ולמעמדו בתולדות מחקר המקרא.

נעם מזרחי כתב ביקורת ספרים מפורטת ועשירה על ספר היובל לפרופ' אלישע קמרון. לאחר סקירת זכויותיו האקדמיות של בעל היובל והערכת מעלותיו האישיות, עובר מזרחי לניתוח מפורט של המאמרים בספר. בניגוד לעיקרון שעל פיו נבנה הספר – הסדר האלף-ביתי של שמות המחברים – מזרחי ממיין את המאמרים לפי תחומיהם: ההדרת טקסטים; ספר בן סירא; מגילות מדבר יהודה בהיבטים שונים; סוגיות בלשניות הנוגעות לעברית העתיקה (לקסיקוגרפיה, תורת ההגה ומורפולוגיה); שלבים מאוחרים של העברית ולשונות שמיות. בתיאורם של המאמרים מזרחי מפרט ומרחיב דווקא במאמרים שהקורא שאינו מתמחה בבלשנות עלול להתקשות בהם, ומוסיף לסקירת המאמרים נדבך נוסף בהעירו הערות משלו, ולעתים גם דברי ביקורת, על שיקולי החוקרים ועל מסקנותיהם.

*

כפי שכתבתי בעבר, ואינני יגעה לחזור על כך, אין 'דבר העורכת' שלם בלי שהיא מביעה את תודתה והערכתה לכל מי שסייעו – בחומר וברוח – לקיומו ולקידומו של השנתון. דברים אלו נכונים תמיד, ועל אחת כמה וכמה בעת הזאת, על סף הפרדה

מעריכת השנתון והפקדתו בידיים חדשות וצעירות. תודה למכון למדעי היהדות על שם מגדל באוניברסיטה העברית ולשתי הקרנות שתרומתן השנתית בחומר מאפשרת את הוצאתו לאור הסדירה של השנתון: 'קרן פרי לחקר המקרא' מיסודו של ס"ש פרי וה'קרן על שם פולה וודד בן-גוריון' מיסודה של משפחת פדרמן. תודה למחברי המאמרים, המשקיעים את כוחם בהיבטים השונים של חקר המקרא ומוצאים בשנתון במה ראויה לפרי עבודתם. הם השותפים המרכזיים של השנתון והמקור להישגיו. תודה מעומק לב לעמיתיי הקריינים; לעולם כולו הרי הם עלומי שם, ואילו בלבי אני נוצרת את שמותיהם ומודה להם על ההקפדה שהם מקפידים לשמור על רמתו המדעית של השנתון ולהרחיק ממנו סיגים וקישורים. תודה לערן ויזל, המקבל עליו מדי שנה להכין את רשימת המאמרים שהתקבלו במערכת ומכין אותה בקפידה ובדייקנות. תודה לשתי עורכות הלשון של השנתון, ורדה לנרד, העורכת הוותיקה של השנתון, המתקינה את המאמרים העבריים בתשומת לב ורוחב דעת, ומשמרת כראוי את לשונם וסגנונם של המחברים, וד"ר רות קלמנטס, שערכה הפעם את התקצירים באנגלית. ואחרון אחרון חביב, תודה למר דניאל שפיצר, מפיק השנתון, העומד ללא לאות על משמר מלאכת הספר ונותן את דעתו המקצועית על עיצובו המדויק והנאה של השנתון שנה אחרי שנה. יישאו כולם תודה וברכה ותהי משכורתם שלמה.

שרה יפת

ערב פסח
תש"ע